

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

MALÍŘSKÁ VÝZDOBA KOSTELŮ A KOSTNICE
VE SLATINÁCH U JIČÍNA

Daniela Urbanová

Bakalářská práce

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniela URBANOVÁ**
Osobní číslo: **R06007**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita**
Název tématu: **Malířská výzdoba kostela a kostnice ve Slatinách u Jičína**
Zadávací katedra: **Katedra humanitních věd FR**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V teoretické bakalářské práci bude studentka sledovat problematiku nástěnných maleb v areálu pozdně barokního hřbitovního kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách u Jičína. Bude se věnovat odbornému popisu nalezených maleb (předpokladem je, že realizace se nachází v prostoru lodi a presbytáře kostela a také v samostatně stojící kostnici v areálu hřbitova) a bude sledovat, zda v dané lokalitě nejsou doloženy i dnes zaniklé nebo překryté malby (např. na vnější straně kostnice). Bude posuzovat problematiku autorství, které je přičítáno moravskotřebovskému malíři Judovi Tadeáši Supperovi, provede komparaci s jeho dalšími zachovanými realizacemi (v Tatenicích, Moravské Třebové, apod.) a zhodnotí dílo v kontextu ostatních prací. V důležité části práce se bude věnovat přehledu starších restaurátorských zásahů a oprav. Pro svůj výzkum shromáždí dostupnou odbornou literaturu, prameny v podobě restaurátorských zpráv a případných starších popisů areálu kostela, a také archivní fotodokumentaci či nákresy. V závěru práce zhodnotí současný stav maleb. Svou práci opatří vědeckým poznámkovým aparátem a ilustrativní obrazovou přílohou. Text i přílohu zpracuje podle zásad daných Fakultou restaurování či vedoucím bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Dějiny českého výtvarného umění II/1, 2, Praha 1989 E. Poche, Umělecké památky Čech, Praha Písač František, Dějiny hradu Velíše a panství Šlikovského, Jičín 1898

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vladislava Říhová, Ph.D.
Katedra humanitních věd FR

Datum zadání bakalářské práce: **30. října 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **10. května 2010**

L.S.

Ing. Karol Bayer

děkan

dne

Mgr. Jiří Kaše

vedoucí katedry

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Litomyšli dne 1. 4. 2010

Daniela Urbanová

Chtěla bych poděkovat především vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Vladislavě Říhové, Ph.D, za ochotu a pomoc při zpracovávání tohoto tématu. Dále děkuji Tereze Cikrytové za pomoc s přečtením a s překladem německých rukopisných textů, Miroslavu Křížkovi, ak. mal. za konzultaci, npor. ThBc. Petru Šabakovi za zpřístupnění kostelů v Moravské Třebové a za výklad ke zdejším malbám, Jaromíru Styblíkovi ze Slatin a Mgr. Jaroslavu Příbylovi z Tatenice za umožnění fotodokumentace Supperových maleb.

ANOTACE

Práce se zabývá nástěnnými malbami v kostele Nanebevzetí Panny Marie a v blízké kostnici ve Slatinách u Jičína. Malby vytvořil moravskotřebovský malíř pozdního baroka a rokoka, Juda Tadeáš Josef Supper v letech 1761-1763. Práce nahlíží na tyto malby nejen z umělecko-historického a ikonografického hlediska, ale zabývá se i technickými stránkami - stavem dochování maleb a staršími restaurátorskými zásahy.

KLÍČOVÁ SLOVA

nástěnné malby, Slatiny, Juda Tadeáš, Supper, restaurování, Joukl

TITLE

Paintings of the church and the mortuary in Slatiny near Jičín

ANNOTATION

The work deals with the wall paintings in the church of the Assumption of the Virgin and the near mortuary in Slatiny near Jičín. The paintings were made in the years 1761-1763 by Juda Tadeáš Josef Supper, the painter of the late Baroque and Rococo style who spent most of his life in Moravská Třebová. The work treats these paintings not only from the artistic, historic and iconographic point of view but also deals with the technical aspects – the state of the preservation of the paintings and older conservation measures.

KEYWORDS

wall paintings, Slatiny, Juda Tadeáš, Supper, conservation, Joukl

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. STRUČNÁ HISTORIE VZNIKU A BAROKNÍ PŘESTAVBY KOSTELA VE SLATINÁCH	9
3. VNITŘNÍ MALÍŘSKÁ VÝZDOBA KOSTELA A KOSTNICE	11
3.1. Umístění maleb	11
3.2. Ikonografický popis maleb	11
3.2.1. Malba v kupoli hlavní lodi	11
3.2.2. Malba v presbytáři kostela	13
3.2.3. Oltářní obrazy	14
3.2.4. Malby uvnitř a vně kostnice.....	14
3.3. Malíř Juda Tadeáš Josef Supper a posouzení jeho autorství u maleb ve Slatinách	15
3.4. Minulé restaurátorské zásahy a stav zachování maleb.....	20
3.4.1. Restaurátorské zásahy a obnova maleb v kupoli lodi kostela na konci 19. století.....	21
3.4.2. Restaurování maleb ve Slatinách na konci 20. století	28
4. ZÁVĚR.....	31
5. SEZNAM CITACÍ.....	34
6. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ.....	38
6.1. Prameny.....	38
6.2. Literatura.....	40
7. SEZNAM VYOBRAZENÍ.....	41
8. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	44

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je malířská výzdoba v kostele Nanebevzetí Panny Marie a v kostnici ve Slatinách u Jičína. Kostel i kostnice (v odborné literatuře také uváděna jako márnice) jsou vyzdobeny pozdně barokními nástrojnými malbami, které jsou připisovány moravskotřebovskému malíři Judovi Tadeáši Josefu Supperovi.

Supper většinu života pracoval a tvořil pro kostely v Moravské Třebové a v jejím blízkém okolí. Kostel ve Slatinách u Jičína je jedna z mála jeho realizací v Čechách. Navazuje pravděpodobně na rozsáhlejší zakázku, kterou měl Supper pro klášter cisterciáků v Sedlci u Kutné Hory.

Na Fakultě restaurování vzniklo v minulosti několik seminárních i bakalářských prací, které se věnují dílu tohoto malíře. Zájem o něho vyplývá především z příležitosti restaurovat jeho nástěnné malby, kterou měli studenti a pedagogové IRKT Litomyšl (nyní Fakulta restaurování) v presbytáři kostela Nanebevzetí Panny Marie a vně přiléhající Loretánské kaple, v kostele Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové a dále ve hřbitovní kapli Panny Marie Ochránitelky v Tatenici.

Ve své bakalářské práci navazuji především na práce Jiřího Bláhy, Jáchyma Krejči a Jany Waisserové, které vznikly na Fakultě restaurování. Cenné informace jsem rovněž čerpala v diplomové práci Jany Kvaltinové: *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu¹*, která byla napsána v roce 2000 na katedře dějin umění na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy.

V bakalářské práci se kromě ikonografického a výtvarného popisu maleb zabývám jejich historií a především minulými restaurátorskými zásahy, které ovlivnily současný stav zachování maleb. Řeším zde otázku originality díla a podíl pozdějších retuší a rekonstrukcí.

2. STRUČNÁ HISTORIE VZNIKU A BAROKNÍ PŘESTAVBY KOSTELA VE SLATINÁCH

Obec Slatiny se nachází zhruba 11 km jižně od města Jičín. První zmínka o obci pochází z roku 1357. Slatiny patřily k panství Veliš, které od roku 1634 náleželo rodu Šliků.² Největší stavební rozvoj na tomto panství byl za hraběte Františka Josefa Šlika (1656–1740).

Už v roce 1357 je doložena existence kostela a hřbitova ve Slatinách, na mírném návrší uprostřed vsi.³ Původní gotický kostel byl do současné podoby přestavěn roku 1761–1763. Podnět ke stavbě dala roku 1760 hraběnka Anna Josefa Šliková, rozená Krakovská z Kolovrat, vdova po hraběti Františku Josefu Šlikovi.⁴ Kostel je zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie.

Mariánský kult byl v období baroka na Jičínsku velmi silný. Drobné sakrální stavby, často zasvěcené Panně Marii, tvoří krajinnou kompozici, tzv. Mariánskou zahradu. V krajině byl za vlády hraběte Šlika a jeho druhé ženy, Anny Josefy Šlikové, vytvořen pomyslný nepravidelný kříž, který je tvořen stavbami kaple sv. Anny, kaple Nejsvětější Trojice, kaple Andělů Strážců, Lorety a právě kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách. Hlavní rameno kříže tvoří stavby související se životem Panny Marie - kaple sv. Anny jako matky Panny Marie, Loreta neboli Svatá Chýše, tedy místo, v němž Panna Marie přebývala, a kostel, který je zasvěcen jejímu Nanebevzetí.⁵

V uctívání Panny Marie, Bohorodičky, lze hledat souvislost se dvěma bezdětnými manželstvími Františka Josefa hraběte Šlika. Anna Josefa Šliková, roz. Krakovská z Kolovrat, která zdělila po manželovi panství Staré Hrady, Veliš a Kopidlno, pokračovala ve stavební činnosti a kromě kostela ve Slatinách nechala v letech 1747–1752 vystavět také barokní kostel sv. Václava ve Veliši.⁶

Nový kostel ve Slatinách je postaven ve stylu rokokové gotiky.⁷ K novostavbě bylo snad použito původních obvodových zdí.⁸ O přestavbě kostela i jeho výzdobě je velmi málo informací. Přestavba proběhla v letech 1761–1762, výzdoba a malby byly dokončeny roku 1763. Kostel se nachází uprostřed hřbitova. Celý areál je ohrazen soudobou zdí rovněž z roku 1761, která je ve své původní podobě s kuželkovou balustrádou zachovaná na jižní

straně.⁹ Zde je také brána se čtyřmi pilíři zakončenými čučky a se zdobenou mříží. V areálu hřbitova dříve stávaly čtyři rokokové kaple postavené současně s novým kostelem, z nichž tři byly zbořeny roku 1854 a čtvrtá, dodnes dochovaná, sloužila dále jako márnice.

Rokokový kostel nese řadu gotizujících prvků. Jedná se o oválnou jednodílnou stavbu, s téměř čtvercovým půdorysem hlavní lodi, s polygonálním presbytářem na východní a s předsíní s kruchtou v patře na západní straně od lodi. Hlavní loď je kryta zevně osmibokou, zevnitř oválnou kupolí s lucernou, presbytář a předsíň mansardovou střechou. Západně za presbytářem je sakristie obdélníkového půdorysu. Kostel je orientován na východ, hlavní vstup je na jižní podélné straně lodi. Profilovaný portál má lomený gotický oblouk, zakončený výraznou rokokovou dekorací a dvěma erby v kartuši. Po stranách je doplněný polopilíři nesoucími vázy.

Interiér kostela byl zařízen ve velmi krátké době kolem roku 1763 podle jednotné koncepce v rokokovém stylu.¹⁰ V kostele se nachází hlavní oltář a dva postranní oltáře sv. Josefa a sv. Felixe. V boční ose lodi je situován další, velmi kvalitní rokokový oltář sv. Jana Nepomuckého s oknem uprostřed, kterým do kostela prochází skrz oltář světlo. Práci stejného autora jsou pravděpodobně i velmi bohatě rokokově zdobené vyřezávané lavice, kazatelna a zábradlí empory.¹¹ V kostele se dále nachází cínová renesanční křtitelnice z roku 1593, která sem byla přenesena z původního kostela.¹²

Rokoková kostnice¹³ se nachází východně za presbytářem. Stavba má zevně osmiboký půdorys, uvnitř kruhový, zakrytá je rovněž jako předsíň a presbytář kostela mansardovou střechou. Nad vstupem je umístěn výklenek s rokokovým reliéfem se třemi lebkami a se sochou andělka smrti.¹⁴

Celý komplex kostela se hřbitovem včetně ohradní zdi a kostnice je chráněná nemovitá kulturní památka. Movitými kulturními památkami jsou všechny čtyři oltáře v kostele, kazatelna, křtitelnice, lavice, varhany a zvon.¹⁵

V blízkosti hřbitova se nachází barokní dřevěná zvonice z poslední čtvrtiny 17. století, s výraznou kupolí. Před zvonicí stojí socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1750. Na návsi se dále nachází socha Panny Marie z roku 1778 s kamenou balustrádou a schodištěm.¹⁶

3. VNITŘNÍ MALÍŘSKÁ VÝZDOBA KOSTELA A KOSTNICE

3.1. Umístění maleb

V kostele je vymalována oválná kupole s lucernou nad hlavní lodí, pendantivy kupole a plochá klenba presbytáře. Dále se zde nacházejí tři oltářní obrazy. Další malby jsou umístěny v ploché klenbě kostnice a pravděpodobně bývala malba i na vnější stěně kostnice, v současnosti je však zatřená a pravděpodobně nedochovaná. Malované byly původně všechny čtyři kaple okolo kostela. V ikonografickém popisu maleb vycházím z pojednání PhDr. Václava Paukrta ve Zprávách památkové péče¹⁷, a dále z popisu maleb v diplomové práci Jany Kvaltinové¹⁸.

3.2. Ikonografický popis maleb

3.2.1. Malba v kupoli hlavní lodi

V klenbě hlavní lodi je vymalován výjev Salve Regina, tedy Zdravas Královno. Dokládá to nápis na notách jednoho ze zpívajících andělů. Malba tematicky navazuje na hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí Panny Marie. Kupoli lemuje malovaná kuželková balustráda s hořícími vázami (symbolem planoucí křesťanské lásky) a rokokový architektonický dekor s vázami s květinami. Přerušena je na dvou místech, poprvé postavou anděla s kadidelnicí směřující směrem k presbytáři a na opačné straně u kůru skupinkou hrajících a zpívajících andělů. Kupole je vymalována starozákonními a novozákonními postavami, svatými a mučedníky, kteří na nebesích očekávají Pannu Marii. Postavy tvoří čtyři skupiny. Na

východní straně, k presbytáři, stojí na srpku měsíce, který symbolizuje neposkvrněnost, trůn, připravený pro Pannu Marii. Okolo trůnu se nalézá hlavní skupina postav, v čele Bůh Otec, který v levé ruce drží žezlo a pravou rukou ukazuje na trůn. Zleva se nad trůnem naklání sv. Josef s lilií v ruce. Za ním lze vidět skupinu betlémských neviňátek s palmovými ratolestmi jako symboly mučednické smrti v rukou. Ony jako první prolily krev pro Krista.¹⁹ Pod trůnem anděl s kadidelnicí vykuřuje, dva andělé přinášejí hermelínový plášť, jiní korunu a žezlo, další dva podpírají zeměkouli, o kterou se opírá Bůh Otec. Na jižní straně je skupina evangelijních postav: Tři králové, sv. Jan Křtitel, jeho rodiče sv. Zachariáš s deskou s nápisem „*Ioannes est nomen eius*“ (Jeho jméno je Jan) a sv. Alžběta, prvomučedník sv. Štěpán, sv. Dismas s křížem a sv. Longin s kopím. Ve středu těchto postav stojí s roztaženými rukama sv. Anna, matka Panny Marie (možný je i odkaz na donátorku kostela, hraběnkou Annu Josefu Šlikovou). Na západní straně, směrem ke kůru kostela, hraje a zpívá skupina andělů, kteří svou písní oslavují Pannu Marii. Anděl v modrém rouchu hraje na varhany, za ním další hrají na trubku, na basu, nad nimi hrají dva andělé na housličky. Zpívající anděl má před sebou noty s nápisem oslavné písně „*Salve Regina*“. Další andělci hrají na trubky a flétny, jeden hraje na bubny. Poslední skupinka postav je na západní straně. Zde čtyři ženy hrají na hudební nástroje, pod nimi jsou starozákonní postavy Adama a Evy a dva vojáci, vlevo Mojžíš s deskami Desatera, Áron, král David s korunou a harfou, Samuel, císař Konstantin se sv. Helenou, která drží v ruce kladívko a hřebík ze sv. Kříže, a sv. Kateřinou s mečem v ruce.

Uprostřed kupole, okolo lucerny, nesou andělci girlandy z různobarevných růží, které jsou výraznou symbolikou Panny Marie. V lucerně jsou pak namalované andělčí hlavičky a ze dřeva vyřezané zpodobení Ducha svatého jako holubice.

V pendantivech kupole jsou zobrazeny v monochromních fialových trojúhelnících technikou *chiaroscuro* čtyři ženy ze Starého zákona jako předobrazy Panny Marie. První z nich, Betsabé, můžeme vidět, jak s prosbou navštěvuje svého syna, krále Šalamouna, který ji na její žádost posadí na trůn po své pravici (předobraz Korunovace Panny Marie). Další, Ester, úpěnlivě prosí krále Ahasvera za záchranu Židů (symbol moudrosti a statečnosti Panny Marie, také předobraz Panny Marie jako přímlyvkyně

v den Posledního soudu). Rebeka přijíždí na velbloudu do země Kanaánu a zahaluje si tvář před svým budoucím manželem Izákem. V posledním výjevu vidíme Abigail, která klečí se svými smírnými dary před králem Davidem, kterého si později vzala za muže.

3.2.2. Malba v presbytáři kostela

Na plackové klenbě presbytáře je vymalován výjev Povýšení sv. Kříže. Tato informace se nachází v *Uměleckých památkách Čech*, dále v pracích Kvaltinové a Paukrta. Malba je komponována především pro pohled z lodi kostela, proto jsou hlavní postava Ježíše Krista a kříž, na kterém byl ukřižován, umístěny nad oltářem. Na této straně je také lemování nebeské scény kuželkovou balustrádou. Kristus Spasitel v červeném rouchu je vynášen anděly na nebesa, jiní andělé pozvedají svatý Kříž. Okolo jsou modlící se andělé, a množství malých andílků. Jeden opět nese girlandu růží.

Jiný názor na ikonografii vyjádřil npor. ThBc. Petr Šabaka, který malbu v presbytáři považuje za výjev Kristova vzkříšení. Skrze postavu Ježíše Krista, který je anděly vynášen do oblak, je na nebesích vítána jeho matka Panna Marie, jejímuž Nanebevzetí je celý kostel zasvěcen a která se tímto stává hlavní protagonistkou i této scény, přestože na ní není zobrazena. Ježíš svým zmrtvýchvstáním otevírá bránu ráje duši své milované matky, ale v širším významu tímto přijímá všechny umírající²⁰.

Ikonografie hlavní klenby, klenby presbytáře a hlavního oltářního obrazu je pozoruhodně propojena. Panna Maria je oslavována výjevem Salve Regina v hlavní kupoli a přijímána na nebesa na obraze hlavního oltáře, nad kterým se jí otevírá nebe, na něj je vyzdvihován současně její syn.

3.2.3. Oltářní obrazy

Na oltářním obraze hlavního oltáře je znázorněno Nanebevzetí Panny Marie. Obraz je odlikou Brandlova díla, které vytvořil roku 1728 pro řád cisterciáků v Sedlci u Kutné Hory. Toto plátno bylo později prodáno do chrámu sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě²¹.

Na bočním oltáři na epištolní straně lodi je obraz sv. Josefa pocházející z roku 1762. Na evangelijní straně je oltářní obraz sv. Felixe z Cantalicie z téhož roku.

3.2.4. Malby uvnitř a vně kostnice

V ploché klenbě kostnice je vymalován výjev Posledního soudu. Malované byly pravděpodobně i tři okolní kaple, které byly zbořeny. Na čelní straně kostnice býval v minulosti pravděpodobně vymalován výjev Ukřižování, který je již v Uměleckých památkách Čech, vydaných v roce 1980, popisován jako polozničený a v současnosti je zabílen. V dopise Františka Paličky ze Slatin u Jičína profesoru Menclovi²² je zmínka o malbách uvnitř kostnice i venku, v závorce je dotaz, zda se nejedná o výjev Očistce²³. Na fotografiích z roku 1936 a 1944 lze vidět na čelní stěně ve štukovém rámu nástěnnou malbu, nelze ovšem poznat, o jaký výjev se jedná.

Ve výjevu Posledního soudu vidíme Krista sedět na duze, jež představuje symbol smlouvy a jedním ramenem se dotýká země aby probudila spravedlivé z věčného spánku. Druhým ramenem směřuje do tmavě červených oblak, v nichž zatracení padají do hlubin pekla. Kristus na duze přidržuje kříž, který pod ním nese anděl, v pravé ruce drží pozvednutý plamenný meč, v levé vavřínový věnec vítězství. Pod ním dva vznášející se andělé troubí na polnice a budí mrtvé, kteří vstávají z hrobů, k Poslednímu soudu. Spravedlivým, kteří jsou po pravé ruce Kristově, andělé pomahají, zatracení, po levé ruce Kristově, padají do pekel.

Malba v plackové klenbě je doplněna pěti latinskými nápisy pod dvěma římsami lemujícími výjev v klenbě. V nápisech jsou zvýrazněna písmena L, C, I, M, D, I, I, L, L, X, která sečtena dohromady značí letopočet 1762,

pravděpodobně rok dokončení stavby. Na jednotlivých zdech je psáno: "**LACRIMOSA DIES ILLA**", "**QUA RESURGET EX FAVILLA †**", "**JUDICANDUS HOMO REUS**", "**HUIC ERGO PARCE DEUS**", "**PIE JESU DOMINE**". Tyto verše jsou z poslední sloky latinského hymnu Dies irae neboli Den hněvu z 13. století, jehož autorem je italský františkánský mnich Tomáš z Celana²⁴. Hymnus popisuje svolávání mrtvých k Poslednímu soudu. V přebásnění z Schallerova misálu verše znějí: "*Slzavým dnem bude, Pane, o němž viník k soudu vstane, z hrobového svého lože! Tohoto pak šetři, Bože! Milý pane Ježíši*"²⁵.

3.3. Malíř Juda Tadeáš Josef Supper a posouzení jeho autorství u maleb ve Slatinách

Jak nástěnné malby, tak oltářní obrazy jsou přisuzovány moravsko-třebovskému malíři Judovi Tadeáši Josefu Supperovi. Jeho autorství těchto maleb je poprvé zmíněno v německy psané kronice z roku 1835, která je dnes již ztracená²⁶. Tato zmínka se objevuje v dopise od slatinského rodáka Františka Paličky adresovaném panu profesoru Menclovi. Pan Palička se zde dotazuje: „*který malíř při přestavbě kostela ve Slatinách v r. 1761-3 provedl klenbové malby hlavní kopule, malé nad hl. oltářem, oltářní obraz Nanebevz. P.M., postranní oltáře s obrazy Josefa a Felixe, uvnitř kostnice a venku (očistec)?*“²⁷A dále vysvětluje: „*(ve farní kronice z r. 1835 jest německý záznam o malíři Šapperovi žáku Brandlova. Odborník Wagner v „Památkách Hrad. Kraje“ píše, že i nadále zůstává sporným dílem Hagerovým výmalba kopule kostela ve Slatinách. A na konec se dotazuje jakási historička Kalabisová z Brna M.N.V., zda nejsou nějaké doklady (účty a j.) v obci po J. T. Supperovi malíři z Č. Třebové (1711 – 71) který prováděl výmalbu kopule kostela ve Slatinách. Není snad jméno Šapper z farní kroniky zkomolenina jména Supper?, který patrně prováděl byť i s pomocníky všechny malby? ...)*“²⁸

Jménem Šapper je pravděpodobně skutečně míněn J. T. J. Supper. Zmínka o jeho učiteli Brandlovi není pravdivá, nejspíše vychází z oltářního obrazu Nanebevzetí Panny Marie, na němž se Supper výrazně inspiroval Brandlovým

obrazem ve Vysokém Mýtě.²⁹ Jarmila Kalabisová správně odušila Supperovo autorství u slatinských maleb. V roce 1963 napsala na Masarykově univerzitě v Brně diplomovou práci *Moravskotřebovský rokokový malíř Juda Tadeáš Josef Supper (1712 - 1771)*, která je dnes již bohužel ztracená.

V *Uměleckých památkách Čech* je Supperovi připisována kupole hlavní lodi i klenba presbytáře a za pravděpodobné je považováno jeho autorství i u obrazů hlavního a obou bočních oltářů. U maleb v kostnici i vně je zde uveden kromě Suppera i J. Schäffler.

Suppera jako freskaře pracujícího na počátku šedesátých let ve Slatině u Jičína vzpomíná i Ivo Krsek³⁰ a Pavel Preiss³¹.

Malíř Juda Tadeáš Josef Supper se narodil 29. března 1712 v Mohelnici. Jeho otec byl obuvníkem a zároveň zastával funkci duchovního. Mladý Juda Tadeáš byl poslán na teologická studia na jezuitské gymnázium v Olomouci, která po třech letech přerušil (kolem roku 1730) a nastoupil do učení k malířskému mistru Karlu Josefu Harringerovi. V Olomouci a na sv. Kopečku u Olomouce poznal Juda Tadeáš práci předních moravských a rakouských umělců a především monumentální freskovou malbu Jana Kryštofa Handkeho, která jej jako malíře ovlivnila zřejmě nejvíce.³²

Roku 1736 se Supper oženil s Annou Karolinou Davidovou, dcerou moravskotřebovského malíře Christiana Franze Davida. Manželům se narodilo šest dětí, z nichž otce přežily pouze dvě, František Karel Silvestr (později dokončoval malby v lodi farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové, kde jeho otec vymaloval presbytář) a Josefa Helena. Po smrti své ženy Anny Karoliny se Supper roku 1750 oženil podruhé s Veronikou Reichelsovou z Chornice nedaleko Moravské Třebové, kde tehdy pracoval na kostele sv. Vavřince.³³

Supper pracoval především pro kostely v Moravské Třebové a jejím blízkém okolí. Nejvzdálenější zakázky měl v Uherském Hradišti v kostele sv. Františka Xaverského a při pobytu v Čechách, kde pracoval pro řád cisterciáků v Sedlci u Kutné Hory a právě v kostele ve Slatinách. V Moravské Třebové jsou od Suppera dochovány nástěnné a nástropní malby ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie (1765-1768) a vně přistavěné Loretánské kaple a dále ve hřbitovním kostele Nalezení sv. Kříže. V okolí Moravské Třebové

pracoval např. v kapli sv. Rocha a sv. Šebestiána (1738, malby nezachovány) v Březině u Křenova, v kostele sv. Vavřince (1750) v Chornici, ve hřbitovní kapli Panny Marie Ochránitelky (1765) a v kostele sv. Jana Křtitele (1763 - 1765) v Tatenici³⁴, a také v kapli sv. Isidora v Křenově.

J. T. J. Supper zemřel 1. května 1771 ve věku 59 let, po těžké nemoci, o které se zmiňuje ve své závěti.³⁵ Pochován je v Loretánské kapli farního kostela v Moravské Třebové. Nápisová deska na kapli říká: *"MALER UND ARCHITEKT JUD. THADDAEUS SUPPER GEB. 29./3. 1712 ZU MÜGLITZ SCHMÜCKTE UNSER GOTTESHAUS DURCH SEINE KUNST ER STARB 1./5. 1771 U. RUHT IN DIESER KAPELLE ..."* (v překladu *"Malíř a architekt Jud. Tadeáš Supper z Mohelnice, nar. 29. 3. 1712, který ozdobil náš chrám Páně svým uměním, zemřel 1. 5. 1771 a odpočívá v této kapli...."*)

Nástěnné malby Judy Tadeáše Josefa Suppera jsou velice často nepřesně označovány jako fresky. Tento termín je nejspíše chápán obecně, ve smyslu nástěnné malby. Technikou Supperových nástěnných maleb se již zabýval Jáchym Krejča ve své absolventské práci z let 1995-1996 na IRKT Litomyšl.³⁶ Velmi podrobně tuto problematiku zpracovává i Jiří Bláha v absolventské práci vypracované roku 2000 na té samé škole.³⁷ Obě dvě práce vycházejí ze zkušeností, které autoři získali při restaurování některých Supperových maleb.

Protože u maleb ve Slatinách nemohl být při psaní této práce proveden bližší průzkum techniky maleb, vycházím v obecném popisu technik, které Supper používal na nástěnných malbách, z výše zmíněných prací. Tyto poznatky dále konfrontuji s tím, jak je technika maleb ve Slatinách uvedena ve starších restaurátorských dokumentacích.

J. T. J. Supper většinou používal techniku fresco-secco, v níž často převažuje secco část. S touto technikou malby se můžeme setkat v kostele Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové, ve hřbitovní kapli Panny Marie Ochránitelky v Tatenici nebo na malbách v refektáři Sedleckého kláštera a v kaplích konventního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci.

Intonako bylo často nanášeno na starou, hladkou omítku, pouze řídce napekovanou. Tento netypický postup, který byl zvolen pravděpodobně z nedostatku peněz nebo času při renovaci staršího, již omítnutého prostoru, je často příčinou značného poškození maleb, jelikož intonako, nanesené tímto způsobem, se nikdy nepropojí s podkladem tak dobře, jako kdyby bylo nanášeno na čerstvou, pouze zavadlou vrstvu ariccia. O tatenických malbách je psáno: *“Při průzkumu jsme zjistili, že malba byla provedena technologicky neobvyklým způsobem. Kaple byla nejprve vybělena a s odstupem času byla zadána malířská výzdoba. Před nanesením intonaka (velice slabá vrstva provedená místy pouze štětkou) byla pekována pouze klenba. Intonako proto vykazuje velice malou soudržnost s podkladem.”*³⁸

Poněkud nepřesné je i používání pojmu intonako, jak je zmíněno v předešlé citaci, často je intonaková vrstva pouze hustší vápenný nátěr nanesený štětkou.

Základní rozvržení malby Supper prováděl rytou kresbou do čestvé omítky. Připravoval si tak především architekturu a jiné geometrické prvky. Rytá kresba je viditelná např. v kaplích farního kostela Nanebevzetí Panny Marie a v presbytáři hřbitovního kostela Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové, dále v Sedlci u Kutné Hory a zřejmě i v Uherském Hradišti.

Techniku fresco Supper používal pouze na podmalbu a barevné pojednání větších ploch, např. oblak nebo pozadí. Figury jsou podkresleny výraznou červenou barvou.

Používání techniky fresco-secco je v baroku běžné, secco část malby byla často vápenná nebo kaseinová tempera. Přestože průzkumem v presbytáři kostela Nalezení sv. Kříže byl nalezen kasein, jeho použití jako pojiva barev nebylo potvrzeno (kasein nebo jiné bílkoviny mohou pocházet ze starších restaurátorských zásahů, např. fixází malby).

Technika maleb ve Slatinách je v odborném vyjádření PhDr. Václava Paukrta určena jako fresco-secco³⁹. S tím si odporují restaurátorské dokumentace z let 1991-1992, které jako techniku malby (jak u maleb v kupoli hlavní lodi, tak v klenbě presbytáře i v klenbě kostnice) uvádějí pouze fresku.⁴⁰ Více se budu minulým restaurátorským zákrokům věnovat v další kapitole.

Na Supperových malbách lze vysledovat podobné znaky v utváření figur, jejich gest, natočení těla i výrazů obličeje. Některé postavy mají podobně perspektivně namalované končetiny vysunuté z draperie, jiné se shodují v celém natočení těla. Jiří Bláha ve své práci upozornil na pravděpodobnou existenci vzorníku, podle kterého Supper nejspíše maloval a sestavoval figury a který byl v té době běžnou pomůckou malíře.⁴¹

Pro Supperovy malby je typické zasazení výjevu do iluzivní malované architektury. Velmi často se v jeho díle setkáme s kuželkovou balustrádou, malovanými pilíři, římsami nebo sokly. Vše je doplněno bohatým rokokovým ornamentem. Oblíbeným prvkem jsou vázy s květinami nebo s plameny. Často se také vyskytují medailony s monochromními, většinou červeno-fialovými malbami doplňujícími hlavní scénu.

Oblíbenost malované architektury v iluzivní perspektivě je dána Supperovým studiem matematiky, geometrie a perspektivy (např. ve spisech Andrey Pozza)⁴². Monumentální fiktivní architektonické konstrukce jsou v některých jeho dílech v Tatenici nebo v Moravské Třebové dovedeny k dokonalosti. Zde se Supper projevuje jako barokní malíř a kvadraturista. Naproti tomu ve stylizovaném pojetí figur, v tlumené až pastelové barevnosti a častým zasazením postav do krajiny se vyjadřuje již rokokově.⁴³

Ve Slatinách J. T. J. Supper namaloval (kromě scén, které se nedochovaly) výjevy Salve Regina, Povýšení sv. Kříže a Poslední soud. Tyto scény zopakoval také v malbách v Moravské Třebové a v Tatenici.

Roku 1755 vymaloval stěny presbytáře hřbitovního kostela Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové výjevem Posledního soudu, poté roku 1756 namaloval Poslední soud ve hřbitovní kapli Panny Marie Ochránitelky v Tatenici, v letech 1760 - 1762 vymaloval kostel a kostnici ve Slatinách, v letech 1763 - 1765 kostel sv. Jana Křtitele v Tatenici a následně v letech 1765 - 1768 farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové. V posledně jmenovaném je v klenbě presbytáře vymalován Bůh Otec s patriarchy a světci,⁴⁴ celý výjev se podobá scéně Salve Regina ve Slatinách. Na obraze nad hlavním oltářem je vymalován Kristus vzříšený ve stejné pozici, jako ve scéně Povýšení sv. Kříže v presbytáři kostela ve Slatinách. Scéna Posledního soudu se vyskytuje v kostnici ve Slatinách, v kostele Nalezení sv. Kříže a v kapli

Panny Marie Ochránitelky. Hlavní postava z této scény, Kristus s plamenným mečem, křížem a vavřínovým věncem sedící na duze je vymalován také na schodišti vedoucím k refektáři v cisterciáckém klášteře v Kutné Hoře (zde Supper pracoval v letech 1752 - 1760).

Na malbách ve Slatinách lze vidět znaky typické pro Supperovo dílo, jako např. architektonický dekor a kuželkovou balustrádu. V porovnání s jinými jeho malbami působí tyto odlehčeněji a vzdušněji. To je dáno z části příjemnou a zářivou barevností v načervenalých tónech, z části také odklonem od monumentální iluzivní architektury a zasazením postav do otevřeného nebe. Malby, které zde Supper maloval ve svých padesáti letech, patří k jeho pozdějším pracím (po tomto kostele pracoval už jen na dvou, ovšem rozsahem velmi náročných, zakázkách). Malířský přednes je zde živý, rukopis svěží a lehký. Postavy, zobrazeny v různých pózách v hravých perspektivních zkratkách, spolu rozmlouvají a živě gestikulují, hrají na hudební nástroje nebo jsou znázorněny v pohybu. Zaujme i rozmanitost rozvlátných rouch a drapérií. V diplomových pracích Jany Kvaltinové a Jarmily Kovaříkové je vyjádřeno: *“V kompozičním skloubení figurální složky a architektonického orámování fresky na klenbě lodi, bohatosti typů postav, pestrosti oděvů a celkové uvolněnosti malířského projevu nacházíme již jistotu zralého umělce, který ve slatinské fresce vytvořil jedno ze svých nejlepších děl.”*⁴⁵

3.4. Minulé restaurátorské zásahy a stav zachování maleb

Současný stav maleb je určen zásahy, které na nich byly provedeny v minulých letech. Malby ve Slatinách byly restaurovány dvakrát, na konci 19., a poté až téměř po sto letech, na konci 20. století. Poslední restaurování bylo provedeno v několika etapách.

3.4.1. Restaurátorské zásahy a obnova maleb v kupoli lodi kostela na konci 19. století

O prvním restaurování maleb v kupoli je psáno v *Uměleckých památkách Čech* (odtud často opakováno), že malby byly restaurovány v roce 1896 H. A. Jouklem a Pelzelbauerem.

Tento údaj se shoduje se zmínkou o opravě maleb, která se nachází v rukopisech z pozůstalosti historika prof. Mencla ve Státním okresním archivu v Jičíně. *"... r. 1868 vítr srazil lucernu, 1869 opravena v 8bokou, 1883 snešena a opravena opatrně, 1894 nová bání a nová plech. střecha. Pův. malby na stěnách temperové. Na opravu přihlásilo se 20 konkurentů, z toho 16 malířů pokojových.*

*Joukl společně s Pälzebauerem pořídil obě pausy ve skut. velikosti za 650 zl., Joukl započal práci 12/6 1896 společně se žákem Bohuslavem Fričem, zadní část kupole velké skoro znovu namaloval. Též sešlou kostnici. – dodatečné práce si vyžádaly 300 zl."*⁴⁶

Nad malovanou římsou lemující výjev v kupoli hlavní lodi je signatura autorů opravy, potvrzující tento údaj: *"H. A. Joukl. p.i.n.x. 1896. B. Fritsch."*⁴⁷

Hynek (někdy také Hans) Alois Joukl se narodil 23. 6. 1862 v Praze, zemřel 6. 12. 1910 na Žižkově. Byl malířem podobizen, kostelních em, ilustrátorem a entomologem v Žižkově. Vystudoval pražskou akademii výtvarných umění, jako jeho učitelé jsou zmiňováni prof. Antonín Lhota a prof. František Sequens. V oboru entomologie byl literárně činný, vydal spis *„Motýlové a housenky střední Evropy."* Roku 1906 obnovoval Haagerovy fresky v kostele v Libáni u Jičína.⁴⁸

O jeho spolupracovnících, Pelzelbauerovi (Pälzelbauerovi) a Bohuslavu Fritschovi (Fričovi), se nepodařilo najít žádné bližší informace.

O Jouklově restaurátorské činnosti ve Slatinách, ale také v Ostružně, se zmiňuje Farní kronika velišské farnosti (farní kronika ze Slatin z roku 1835⁴⁹ je bohužel ztracená): Kaplan Jan Nepomuk Alois Tichý ve Slatinách *"... znovu postavil věžku (tak zvanou lucernu) nad lodí chrámovou, která byla spadlá, otvor jen ledabyle pokrytý, takže krásné tamní malby deštěm*

a sněhem velice trpěly. Proto bylo nutno, opravit malby kostelní, což velmi dovedně provedl p. Jan Joukl, akademický malíř z Prahy. Též z venčí byl kostel opraven, obílen a novou plechovou střechou pokryt. Také staré pohnilé dřevěné chlévy byly strženy a postavené nové kamenné.

Sotva byly tyto stavby dokončeny, odstěhoval se 31. prosince 1896 za faráře do Ostružna. Také zde jeho úsilím byl krásný tamní kostel zevně i uvnitř zrestaurován. Malby od malíře p. Joukla osvěženy, stěny polychromovány a oltáře oštafírovány.”⁵⁰

Z dopisu Františka Paličky panu profesoru Menclovi vyplývá, že než se přistoupilo k samotnému restaurování maleb v kupoli lodi kostela, malíř Joukl provedl roku 1893 kopie těchto maleb.

Celý proces obnovy kupole a restaurování maleb se stal zajímavou aférou pro tehdejší nejvyšší památkový úřad, K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale (Císařsko královská centrální komise pro průzkum a zachování uměleckých a historických památek, dále jen Centrální komise) ve Vídni, který se o opravě kupole a restaurování maleb dozvěděl až po třech letech.

Nejstarší záznam je z protokolu z 18. října 1895: *“Občas to vypadá, jako kdyby Centrální komise vůbec neexistovala! Ve Slatinském kostele se již od roku 1892 provádí stavební úpravy a restaurují fresky (pro což patronátní úřad v Jičínovsi beze všeho uvolnil cca. 10 000 zlatých), aniž by bylo komisi doručeno jakékoli vyjádření dotyčného konzervátora, (Thom. Záklasníka, profesora na reálce v Jičíně.) Času na to jistě bylo dostatek, neboť existuje jím zhotovená zpráva z roku 1892. ... Co ale pomůže, když bude položena například následující otázka: Kdo je ten Joukl (Žižkov, č. p. 660), který se nazývá akademickým malířem a kterému ... bylo svěřeno 500 za kopii malby v kupoli a 750 za restaurování?*

Žádejte prozatím konzervátora o vyúčtování a rychlé vyhotovení zprávy o provedených pracích.”⁵¹

Tento úřední dopis byl pravděpodobně adresován Místodržitelství v Praze a zemskému konzervátorovi, prof. Záklasníkovi.

V dalším spise z 18. listopadu 1895 je popsáno, jak k omylu došlo. Ve spisu, pod kterým je podepsán Chmelarz, se uvádí, že pan profesor Záklasník byl požádán o vysvětlení, proč nedal Centrální komisi vědět o tom, že od roku 1892 probíhají opravné práce v kupoli lodi kostela ve Slatinách. Pan Záklasník se hájí tím, že *“v době prvních jednání ohledně restaurování kostela ještě nebyl konzervátor a myslel si, že je komise o stavu věci již poučena. Z jeho dopisu vyplývá, že na podzim 1892 společně s inženýrem Doubkem viděl kopii fresek v kupoli, které udělal pražský malíř a ... student tamější akademie H. A. Joukl na objednávku patronátu a faráře za cenu 500 zlatých v uspokojující kvalitě. Od té doby byly provedeny nejnnutnější stavební práce v kostele. Lucerna nad kupolí musela být udělána zcela znovu, neboť ta stará, zpola shnilá, hrozila zřícením do kostela a její bídný stav způsoboval již dlouho protékání dešťové vody. Kvůli tomu byly staré fresky v kupoli tuze poškozeny, místy dokonce zcela zničeny. Zednické práce nezbytné při vyrábění nové lucerny a železné podpěry způsobily další poškození. ...”*⁵²

Centrální komise se pravděpodobně o restaurování a dalších pracích dozvěděla z žádosti o vyjádření, kterou obdržela od místodržitelství v Praze 30. září 1895. Dále není příliš zřejmé, zda restaurátorské práce byly v té době již provedeny nebo byly teprve v plánu.

V protokolu z 26. listopadu 1895 Chmelarz zaznamenává: *“Na posledním sezení 22. minulého měsíce bylo rozhodnuto, že co se týče postupu, který chce použít pražský malíř Joukl při restaurování fresek v kupoli kostela ve Slatinách, měl by být vyžádán posudek profesora Trenkwalda. Proto jsem se k němu odebral, abych mu přečetl moji zprávu, a profesor byl zcela spokojen s tím, co jsem mu přetlumočil z malířova předběžného rozpočtu. Také by chtěl přesný překlad celého textu do němčiny, zvláště té části o míchání použité tempéry, a celkově vyjádření pana Joukla o tom, zda jeho temperová barva bude i později s freskami ve správném souladu. Kvůli tomuto zvláštnímu požadavku na vysvětlení by bylo záhodno, aby se komise obrátila přímo na Joukla, který jistě ovládá i korespondenci v německém jazyce, když má co do činění s německými úřady. Pak by mohl sám nejlépe přeložit své přibližné rozpočty, protože technické výrazy běžných překladatelů většinou nejsou přesné.”*⁵³

18. listopadu Chmelarz přepisuje zprávu prof. Trenkwalda: *“Pro svoji informovanost jsem s námahou zpracoval protokoly a návrhy rozpočtu, které jsou k dispozici pouze v českém jazyce, a nemohu než uznat důkladnost, a abych tak řekl opatrnost všech zúčastněných v příslušných otázkách, což zvláště platí o vysvětleních prof. Joukla, který prý přistupoval k samotnému restaurování s mimořádnou pečlivostí podle kopie z roku 1892. Omezuje se pouze na čištění soudržného dílu a se snahou o co možná nejlepší stylovou a barevnou podobnost bezpodmínečně nutně nově vytvořených částí malby v kupoli zamýšlel použití tempéry. Složení těchto barev, které jsou nyní velmi často s úspěchem používány při vylepšování poškozených fresek, nemusí tedy vyvolávat žádné pohoršení. Cena, kterou prof. Joukl za svoji namáhavou práci odhadl, je nesrovnatelně mírnější, takže komise může místodržitelství oznámit svůj souhlas s dosavadními rozhodnutími. ... K umožnění tohoto rozhodnutí si dovoluji přece jen jeden požadavek, místodržitelství by mohlo požádat na patronátním úřadě Jičínoves-Kopidlno v Jičínovsi, aby kopie obrazů v kupoli od prof. Joukla, která se tam nachází, byla poskytnuta komisi k náhledu.”*⁵⁴

Profesor Josef Matyáš Trenkwald (nar. 1824 v Praze, zemřel 1897 v Perchtoldsdorfu u Vídně) byl malíř a předseda Centrální kulturní komise ve Vídni. Od roku 1865 zastával místo ředitele na Akademii v Praze a od roku 1872 je profesorem na Akademii výtvarných umění ve Vídni.⁵⁵

Konečné rozhodnutí komie shrnuje Chmelarz ve zprávě z 29. ledna 1896, ve které navrhuje: *“aby Centrální komise toto příznivé rozhodnutí, které bylo potvrzeno také kustodem Gerischem, kterého jsem také oslovil, sdělila také malíři a rovněž místodržitelství v Praze, které se na komisi obrátilo s žádostí o vyjádření 30. září 95. České protokoly musí být doručeny na místodržitelství.”*⁵⁶

Zmiňovaný kustos Gerisch je pravděpodobně Eduard Gerisch, narozen 1853 v Jevíčku, zemřel 1915 ve Vídni. Stal se kustodem obrazové galerie vídeňské akademie, od roku 1908 zde vedl kurzy restaurování, byl restaurátorem četných vídeňských obrazáren a kustodem dvorních muzeí.⁵⁷

Snad nejzajímavějším nalezeným dokumentem, který se týká restaurování či lépe obnovy maleb ve Slatinách, je dopis přímo od autora tohoto zásahu, malíře H. A. Joukla. Ten ve svém listu z 13. prosince 1895 reaguje na výzvu centrální komise, aby se vyjádřil v němčině o své temperové směsi.

„Chvályhodná k.k. centrální komise pro umělecké a historické památky! Vídeň.

Dopis z 10. prosince tohoto roku mě příjemně překvapil tím, že vidím, že se konečně i u nás blíží doba, kdy akademik bude zbaven konkurence malíři pokojů, nebo lépe, kdy si žádný malíř pokojů netroufne drze převzít restaurování freskových a temperových maleb.

V Čechách je to dnes na denním pořádku.

Také ve Slatině nabízeli tito jmenovaní své „umění“ a nechybělo mnoho a také umělecká díla by byla „restaurována“ rukou malíře pokojů. Jak jsem slyšel, v nedalekém Veliši k tomu již došlo. Překrásné fresky ve stylu italské renesance jsou zde prý ... zcela zničeny. Můj návrh rozpočtu zde byl příliš vysoký, zato malíř pokojů byl pravděpodobně velmi levný; přitom jde umění stranou.

Jak říkám, kdyby mohla ctěná komise zasáhnout všude, bylo by před zničením zachráněno mnohé umělecké dílo.

Nyní chci přejít k samotnému účelu mého psaní.

Před třemi lety jsem byl pověřen kopírováním nástěnné malby v kostele ve Slatině. Obě biblickými scénami vyzdobené kupole měly být strženy a na ... konstrukci měly být zbudovány nové. Jednalo se především o přesné pausy kleneb a zhotovení barevných kopií. To jsem udělal. Podle protokolu se kolaudační komise (Prof. Záklasník, Ing. Doubek a jeden pán z patronátního úřadu) vyjádřila velmi pochvalně.

Protože jsem chtěl tyto nástěnné malby zveřejnit, nechal jsem zhotovit větších fotografických snímků starého originálu kupole v lodi kostela; tyto snímky měly poté sloužit ke srovnání s novou výmalbou.

Potom uplynuly dva roky, aniž by věc nějak mohla pokročit dále. Na podzim minulého roku jsem byl konečně vyzván, abych vytvořil a zaslal návrh rozpočtu na celkové zhotovení maleb v obou kupolích. To jsem udělal a navrhnul jsem za tuto práci cenu ... na 600–700 zlatých; zároveň jsem detailně popsal způsob provedení a k tomu potřebný materiál, aby bylo zajištěno dokonalé souznění se stylem a rukopisem starých prací. Jako přílohu jsem přidal stručné vysvětlení temperové techniky. Protože je po mě

nyní toto vysvětlení vyžadováno, následně to v krátkosti učiním:

Použité barvy lze najemno utřít na třecím kameni s přídavkem obyčejné vody.

Tekutinu tempery lze namíchat z octa a bílé fermeže. Spojení těchto tekutin si podpoří přídavkem malého množství mazlavého mýdla. Do každého litru takto získané směsi se má přimíchat pár kapek glycerinu a bílek ze 4–5 vajec. Takto získaná směs je velmi dobrá a trvanlivá, jednotně se pojí s podkladem, nikdy neodpadne, nejde smýt a nikdy, ani při současné vlhkosti zdiva, ani trochu neplesniví. Tato směs může být samozřejmě libovolně ředěna vodou, naproti tomu lze krásně nanášet světla, která jsou pastózní, aniž by se leskla. Barevné tóny nikdy nebudou pastelové a bez života.

To je v krátkosti všechno, co je o mé temperě k řečení, a co jsem se cítil povinován sdělit. ... H. A. Joukl."⁵⁸

Pro shrnutí: 30. 9. 1895 podalo místodržitelství v Praze žádost o vyjádření Centrální komise ohledně restaurování a obnovy kostela ve Slatinách. Následně 18. 10. 1895 rozčilená komise píše, že je přehlížena a nemá žádnou zprávu o tom, že v kostele od roku 1892 probíhají restaurátorské práce. Konkrétně se obrací na okresního konzervátora, prof. Záklasníka. Záklasník se 26. 10. 1895 obhajuje, že v té době ještě nebyl konzervátorem a myslel si, že komise je o všem již zpravena. 18. 11. je komisí sepsán protokol, ze kterého vyplývá, že od roku 1892, kdy byly provedeny kopie maleb akad. malířem Jouklem, byly v kostele provedeny nejnútnejší stavební práce, konkrétně oprava lucerny (ktera ještě více poškodila nástrovní malby). K tomuto je přepsána zpráva od prof. Trenkwalda, který studoval Jouklův předběžný rozpočet a plánovanou techniku restaurování maleb v kupoli, a shledal je uspokojivými. Navrhuje komisi udělit souhlas k restaurování a doporučuje k prohlédnutí kopie maleb. 29. 1. 1896 je datováno poslední vyjádření komise, kde je shrnuto příznivé rozhodnutí prof. Trenkwalda schválené i kustodem Gerischem, a toto rozhodnutí má komise oznámit místodržitelství v Praze a také malíři Jouklovi. Do protokolů jsou přiložena jednotlivá vyjádření požadovaná komisí: dopis akad. malíře Joukla s popisem temperové směsi, doporučení malíře Joukla od jeho profesora na pražské akademii, Františka Sequense a vyjádření konzervátora prof. Záklasníka k probíhajícím pracem ve Slatinách. Za vídeňskou komisi je v protokolech včetně vyjádření prof. Trenkwalda podepsán Chmelarz.

Je jisté, že Jouklův restaurátorský zásah výrazně ovlivnil podobu maleb. Originální Supperovy malby v kupoli lodi byly pravděpodobně velmi poškozeny zatékáním dešťové vody kvůli špatnému stavu dřevěné lucerny. Dobrým počinem bezesporu bylo zhotovení paуз a přesných kopií maleb v klenbě hlavní lodi, jako doklad o jejich původním vzhledu. O tom, že měly sloužit pravděpodobně jako vodítko při rekonstrukci maleb, vypovídá fakt, že paузy byly zhotoveny v roce 1892, tedy dva roky předtím, než byly podniknuty kroky k záchraně původních maleb (lucerna byla opravována roku 1894). Také Joukl se ve svém dopise zmiňuje o plánované nové výmalbě, kvůli které pořídil také fotodokumentaci maleb původních.

Podle dalších zpráv Joukl restauroval malby v kupoli. Z pochvalného vyjádření prof. Trenkwalda vyplývá, že se *„omezil pouze na čištění soudržných částí a se snahou o co možná největší barevnou a stylovou podobnost ... zamýšlel použití tempery.“* Podle záznamu z pozůstalosti prof. Jaroslava Mencla Joukl *„zadní část kupole velké skoro znovu namaloval“*.

Na konci 19. století nebyl při restaurování kladen tak velký důraz na zachování originálu v co největší míře, jako je tomu dnes. Při retušování byla nová barva vedena přes originál pro lepší napojení retušovaného místa, přemalby byly běžnou praktikou. Nesoudržná omítka s pozůstatky původních maleb byla odstraňována a nahrazena novou omítkou, na kterou byla provedena rekonstrukce.

Nejinak je tomu i ve Slatinách. Na zadní, tedy západní část kupole, byla malířem Jouklem (s pomocníkem Bohuslavem Fritschem) provedena rekonstrukce maleb na novou omítku. Komise velmi kladně hodnotí fakt, že rekonstrukce byla provedena přesně podle kopií originálních maleb.

Technika této rekonstrukce je uváděna jako tempera. Podle dopisu malíře Joukla byly pigmenty utřeny s vodou a dále pojeny směsí octa s bílou fermeží, do které bylo přidáno mazlavé mýdlo jako emulgátor, dále glycerin a vaječné bílky. Tato směs by se dala považovat za mastnou vaječnou emulzi. Ocet zde slouží pravděpodobně jako prostředek podporující emulgaci fermeže. Vychvalování této temperové směsi, která údajně nikdy neplesniví a zaručuje živé barvy, ale bez olejového lesku, je třeba brát s rezervou. Směs neobsahuje žádnou složku, která by měla dezinfekční účinky.

Rozsah Jouklova restaurátorského zásahu není jistý. Přestože sám píše pouze o malbách v klenbě lodi kostela, z novějších restaurátorských zpráv z devadesátých let 20. století se dozvídáme, že Jouklovy přemalby jsou patrné i v presbytáři kostela ve scéně Povýšení sv. Kříže a v klenbě kostnice na výjevu Posledního soudu.

Kopie maleb byly podle spisů Centrální komise ve Vídni uloženy v archivu patronátního úřadu Jičínoves-Kopidlno v Jičínovsi (nyní Jičíněves). Podle jiné zprávy byly tyto kopie, dlouho visící v kostele, ztraceny za faráře Hlaváčka, v době okupace.⁵⁹

3.4.2. Restaurování maleb ve Slatinách na konci 20. století

Po celé 20. století až do devadesátých let nebyly malby v kostele znovu restaurovány. Roku 1926 se Státní památkový úřad v Praze od okresního konzervátora dozvídá o opravě kostela a nakoupení množství olejových barev, z čehož usuzuje na nebezpečí natření stěn v interiéru kostela těmito barvami.⁶⁰ Tomu se snažil, zřejmě úspěšně, zabránit. V tomto roce byla také navržena oprava omítek a izolace vnitřních stěn asfaltovým nátěrem. K tomu se Státní památkový úřad vyjadřuje kladně, pouze s výhradou k asfaltovému nátěru a s návrhem, že by bylo lépe celý kostel řádně odvodnit popřípadě odkopat terén pod úroveň dlažby.⁶¹ Větší oprava kostela byla provedena až v roce 1944 po několika výzvách a žádosti na Památkový úřad o finanční příspěví. Farář Josef Hlaváček podává zprávu o špatném stavu omítky (zdivo na několika místech zcela holé), nakloněném kříži na věži hrozícím spadnutím a špatném stavu oplechování bání. Přibližná cena opravy je odhadnuta na 45 000 korun.⁵⁷

Roku 1988 byla uskutečněna prohlídka kostela a kostnice ve Slatinách odborníky z Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje.⁶³ Stav maleb v klenbě lodi i v presbytáři kostela je popisován jako velmi vážný. Malby byly poškozeny v důsledku zatékání špatnou střechou. Na několika místech došlo k odpadnutí barevné vrstvy, jinde je barevná vrstva uvolněna od podkladu, dochází k práškovatění barev

a objevují se trhliny ve štuky.⁶⁴ Bylo doporučeno brzké restaurování, které bylo vzhledem k rozloze maleb a vážnému poškození navrženo provést etapovitě.

Roku 1989 je při kontrole stavební obnovy kostela znovu upozorňováno na zhoršující se stav nástropních maleb, které se začínají odlupovat následkem zatékání před několika lety.⁶⁵

Roku 1990 byli restaurováním maleb pověřeni Miroslav Křížek, ak. mal. a Pavel Padevět, ak. mal. Nejdříve byly v roce 1991 restaurovány výjevy Salve Regina v lodi kostela a Povýšení sv. Kříže v presbytáři. Na výjevu Salve Regina byly provedeny pouze konzervační zásahy a byly provedeny zkoušky čištění pro určení Jouklových přemaleb z konce 19. století. V restaurátorských zprávách z tohoto zásahu není specifikována technika, je uvedeno pouze, že se jedná o nástěnnou malbu. Ze zpráv dále vyplývá, že rozsah a technika přemaleb byla určena pouze na základě sondážního průzkumu, nebyl proveden chemicko-technologický průzkum.

Popis maleb v klenbě lodi před restaurováním je následující: *“Na mnoha místech klenby se uvolnilo intonako a odpadlo, jinde se zvedalo a vytvářelo v ploše puchýře. Také barevná vrstva byla často uvolněná a zvedala se. Kromě toho byl pigment silně zpráškovatělý v celé ploše klenby, navíc v malbě zanechala stopy zatékající voda. Na několika místech se uvolnila jádrová omítka. V ploše klenby jsou četné svislé trhliny. Po prolídce jsme zjistili, že převážnou část plochy tvoří rozsáhlé rekonstrukce a přemalby od H. A. Joukla. Tyto rekonstrukce jsou malovány na nové omítce, původní patrně odpadla.”*⁶⁶ Z postupu práce : *“Po celkové fixáži jsme provedli několik informativních sond, aby bylo možno určit rozsah zásahů z r. 1896. Tyto rekonstrukce a přemalby byly provedeny slabě pojenou klišovou temperou, takže byly poměrně snadno odstranitelné.”*⁶⁷ Na základě tohoto sondážního průzkumu bylo po dohodě s památkáři rozhodnuto v druhé etapě restaurování v roce 1992 odstranit pouze ty části rekonstrukce, které překrývaly původní Supperovy malby. Z ostatních *“byla odmyta pouze povrchová nečistota, případně byla klišová malba citlivě promytá, aby části původní i novější malby spolu korespondovaly.”*⁶⁸

Rozpor je mezi technikou mastné tempéry, jejíž použití uvádí Joukl, a mezi určením techniky jako klišové malby, jak je popsána v restaurátorských zprávách. Snadná odstranitelnost přemalby (v rest. zprávách doložena fotografickými snímky sond, které ukazují její naprostou odstranitelnost) poukazuje spíše na klišovou malbu. Dá se očekávat, že vaječná tempera z bílků s přídavkem fermeže by nebyla po téměř sto letech plně rozpustná.

V klenbě presbytáře byl povrch maleb před restaurátorským zásahem silně znečištěn, na povrchu navíc byly vykrystalizované soli jako důsledek zatékání vody. Na několika místech byla omítka odpadlá až na rákosové pletivo, upevněné na dřevěné konstrukci klenby.

V roce 1992 byly restaurovány rovněž čtyři pendanty v lodi kostela, čtrnáct trojúhelníkových výsečí v presbytáři, v lodi a nad kůrem kostela a kruhová římsa pod klenbou lodi.⁶⁹ Výjev Posledního soudu v kostnici byl restaurován stejnými restaurátory o rok později, v roce 1993.⁷⁰

Z konzultace s restaurátorem Miroslavem Křížkem, ak. mal., jedním z autorů těchto zásahů, vyplynulo, že na malbách byla provedena kromě retuší i řada rekonstrukcí.⁷¹ Trojúhelníkové výseče s dekorem umělého mramoru nebyly zachovány téměř vůbec, kruhová římsa minimálně. Zcela "nově" namalované jsou také putti a oblaka v lucerně uprostřed kupole hlavní lodi. Naopak velmi málo zásahů bylo provedeno na čtyřech pedantivech kupole s výjevy starozákonních žen, které byly ve velmi dobrém stavu.

Výjev Posledního soudu v kostnici byl před restaurováním ve velmi vážném stavu. I zde bylo provedeno několik rekonstrukcí restaurátory Křížkem a Padevětem. Kostnice prý bývala otevřená a běžně přístupná lidem chodícím na hřbitov a sloužila jako skladiště různého nářadí.

V roce 2004 se restaurátoři Křížek a Padevět znovu vrátili k západní části klenby lodi kostela, kde se nachází největší část rekonstrukce z 19. století.⁷² V porovnání s originální Supperovou malbou byla tato rekonstrukce v mnohem horším stavu. Omítka provedená v 19. století byla velmi chudá na vápenné pojivo a málo soudržná, proto musela být rozsáhle hloubkově zpevňována. I tak nebylo možné zabránit určitým ztrátám malby.⁷³

Při těchto zásazích byla barevná vrstva fixována vaječnou emulzí, v posledním zásahu z roku 2004 byla použita vápenná voda s příměsí disperze Sokrat na hloubkové zpevňování omítkových vrstev. Retuše byly provedeny pigmenty pojenými vaječnou emulzí nebo akvarelovými barvami. Byla provedena čárková retuš.⁷⁴

4. ZÁVĚR

Celý komplex kostela, kostnice a hřbitova ve Slatinách u Jičína včetně nástropních maleb od Judy Tadeáše Josefa Suppera, vybudovaný v letech 1760-1763, je významnou kulturní památkou.

Kostel obklopený čtyřmi kaplemi a hřbitovem ohrazeným zdí s kuželkovou balustrádou byl postaven z podnětu hraběnky Anny Josefy Šlikové, rozené z Kolowrat. Dodnes je zachován kostel, pouze jedna kaple východně od presbytáře a jižní část původní hřbitovní zdi. Celý komplex byl vystavěn v jednotném stylu kombinujícím rokokové utváření s gotickými prvky. Komplex je zajímavý svou sochařskou i malířskou výzdobou provedenou v témže čase podle jednotné koncepce v rokokovém stylu.

Z malířské výzdoby interiéru kostela a kostnice jsou nejzajímavější nástropní malby, které připisujeme moravskotřebovskému malíři Judovi Tadeáši Josefu Supperovi. Jeho malby biblických scén Salve Regina, Povýšení sv. Kříže a Posledního soudu jsou po ikonografické stránce složitě propracované. Malířsky jsou tyto práce řazeny k Supperovým nejlepším dílům. Podobně namalované výjevy se opakují i na jeho dalších pracích - v kostelech v Moravské Třebové nebo v Tatenicích. J. T. J. Supper mistrně ovládal perspektivní zkratky a velice často umísťoval své příběhy do monumentální iluzivní architektury. V poměrně drobném kostele ve Slatinách však dal přednost iluzivnímu průhledu do otevřeného nebe, malovaná architektura výjev pouze doplňuje. Drobnějším měřítkem maleb, vtipnými detaily (např. andílek vykukující mezi kuželkami malované balustrády), pastelovými tóny a bohatou květinovou dekorací malby navozují pocit intimity, který je typický pro rokokový sloh.

Supper používal nejčastěji pro své malby techniku fresco-secco. Fresková část sloužila pro základní rozvržení malby, většina výjevu byla domalována technikou vápenného secca. Zvažuje se použití bílkovinného pojiva, např. kaseinu.

Malby ve Slatinách byly dvakrát rozsáhle restaurovány. Při prvním restaurování v roce 1896 byly z velké části rekonstruovány a přemalovány akademickým malířem Hynkem Aloisem Jouklem. Malby byly předtím poškozeny zatékáním vody špatnou střechou. Ta byla opravena a byly provedeny přesné kopie maleb. Autor kopií, malíř H. A. Joukl, uvádí, že pořídil i fotografické snímky maleb. Kopie i fotografie jsou dnes neznámé. Rekonstrukce byly údajně provedeny přesně podle kopií originálu. Tento fakt je vyvrácen pozdějším restaurováním v devadesátých letech 20. století, při kterém zkoušky čištění odhalily pod Jouklovými přemalbami místy zcela jiný výjev. Tyto přemalby byly nicméně z velké části zachovány.

Rekonstrukce měla být podle malíře Joukla provedena vaječnou temperou s velkým obsahem bílé fermeže a octa. Tempera byla ředitelná vodou a zaručovala stálé a jasné barvy. Při dalším restaurování, zhruba po sto letech, se ukázalo, že zmiňovaná tempera zde patrně nebyla použita, jelikož přemalby a rekonstrukce jsou velice snadno odstranitelné. V restaurátorských zprávách z pozdějšího restaurování je tato rekonstrukce uvedena jako slabě pojená klišová malba.

Druhé restaurování bylo provedeno ve více etapách v devadesátých letech 20. století, restaurátory Miroslavem Křížkem, ak. mal. a Pavlem Padevětem, ak. mal. Malby byly předtím opět velmi poničeny zatékáním vody. Před samotným restaurováním nebyl proveden chemicko-technologický průzkum, který by blíže specifikoval techniku originálu i přemaleb.

Při běžném pozorování nelze určit poměr originální Supperovy výmalby a rekonstrukcí z obou restaurátorských zásahů. Při novějším restaurování byly odstraňovány ty části přemaleb, pod nimiž byla zachována originální malba (která se s přemalbou tematicky shodovala). V dokumentaci z tohoto zásahu není podíl starší rekonstrukce a přemaleb graficky vyznačen. Z dokumentací a po osobní konzultaci s M. Křížkem lze nicméně konstatovat, že rekonstrukce z 19. století byla provedena na nové omítce k zadní části

klenby lodi kostela. Na ostatních místech v klenbě se nacházely přemalby, které se někde shodovaly s originálem, na jiných místech překrývaly odlišnou malbu. Minimální podíl rekonstrukcí a přemaleb byl v presbytáři kostela. Přemalby nelze spolehlivě určit bez rozsáhlého chemicko-technologického průzkumu. Malířský rukopis obou autorů je velmi podobný, malíř H. A. Joukl byl pravděpodobně velmi dobrý kopista a dovedl svůj rukopis přizpůsobit originálu.

Současný stav maleb v klenbě lodi i v presbytáři je při běžném pohledu ze spodu uspokojivý. Retuše, které se při přiblížení, např. fotoaparátem, jeví velmi výrazné a místy odlišně barevné, zde nejsou vzhledem k vzdálenosti maleb od pozorovatele příliš zřetelné. Jinak je tomu v kostnici, která má výrazně menší rozměry a nástrojná malba je tedy divákovi mnohem blíže. Zde jsou retušovaná místa viditelná a mohou působit rušivým dojmem.

Zajímavé je srovnání těchto Supperových maleb s malbami Josefa Haagera z roku 1755 v kostele sv. Ducha v Libáni u Jičína. Tyto malby, vytvořené jen o pár let dříve než malby ve Slatinách, byly rovněž obnoveny akad. mal. Jouklem, a to v roce 1906. Na rozdíl od slatinských maleb měly lepší osud v tom, že střecha kostela byla pravidelně obnovována a nedošlo tedy k jejich narušení zatékáním. I tak je dnes viditelné poškození odlupováním barevné vrstvy, dané pravděpodobně ne příliš vhodnou technikou Jouklových přemaleb. Tyto malby nebyly od dob Jouklova zásahu restaurovány. Jejich restaurováním a provedením řádného průzkumu by mohla být určena technika a rozsah Jouklových přemaleb, což by jistě bylo zajímavé pro porovnání s malbami ve Slatinách.

5. SEZNAM CITACÍ

1. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK, Katedra dějin umění. Praha. 2000.
2. JOUKLOVÁ, Jitka. *Barokní stavební a umělecké památky na šlikovských panstvích ve východních Čechách (1680 – 1740)*. Bakalářská práce FF UPCE, Katedra historických věd. Pardubice. 2007. s. 4
3. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 343
4. PÍSKAČ, František. *Dějiny hradu Velíše a panství Šlikovského, historické pojednání*. Jičín. 1898. s. 67 – 69
5. z přednášky Mgr. Jaromíra Gottlieba na téma "Komponovaná krajina na Jičínsku - Mariánská zahrada"
6. JOUKLOVÁ, Jitka. *Barokní stavební a umělecké památky na šlikovských panstvích ve východních Čechách (1680 – 1740)*. Bakalářská práce FF UPCE, Katedra historických věd. Pardubice. 2007. s. 64
7. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 73
8. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 344
9. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345
10. tamtéž
11. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, spis Slatiny, PhDr. Paukrtová, Zdena. *Slatiny - kostel Nanebevzetí Panny Marie*. Popis kostela včetně vybavení, 6. 4. 1993
12. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345
13. V Uměleckých památkách Čech (POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š, Praha, 1980. s. 345) uváděna jako márnice, stavba měla pravděpodobně v minulosti různá využití.
14. tamtéž
15. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, spis Slatiny, PhDr. Paukrtová, Zdena. *Slatiny*

- *kostel Nanebevzetí Panny Marie*. Popis kostela včetně vybavení, ze dne 6. 4. 1993
16. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345
 17. PAUKRT, Václav. *Malíř Juda Tadeáš Josef Supper a restaurování jeho nástěnných maleb (včetně nově objevených)*. In: *Zprávy památkové péče*. Číslo 1, ročník 64. 2004. s. 60-62.
 18. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 73-85.
 19. ŠABAKA, Petr. *Zahrada v krajině*. Jičín, 2007.
 20. tamtéž
 21. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345
 22. Prof. Jaroslav Mencl, 1893 - 1971, byl regionální historik a okresní konzervátor působící na Jičínsku.
 23. SOkA Jičín, složka Slatiny, pozůstalost profesora Mencla, rukopisy
 24. internetové stránky http://cs.wikipedia.org/wiki/Dies_irae
 25. tamtéž
 26. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 73
 27. SOkA Jičín, složka Slatiny, pozůstalost profesora Mencla, rukopisy
 28. tamtéž
 29. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 81
 30. KRSEK, Ivo. *Malířství pozdního baroka na Moravě*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/2*. Praha, 1989. s. 809
 31. PREISS, Pavel. *Malířství pozdního baroka a rokoka v Čechách*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/2*. Praha, 1989. s. 771
 32. BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 2000. s. 3
 33. KREJČA, Jáchym. *Juda Tadeáš Josef Supper – Technika nástěnné malby v díle Judy Tadeáše Suppera*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 1995-1996. s. 2

34. BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 2000. s. 4-5
35. KREJČA, Jáchym. *Juda Tadeáš Josef Supper – Technika nástěnné malby v díle Judy Tadeáše Suppera*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 1995-96. s. 3
36. KREJČA, Jáchym. *Juda Tadeáš Josef Supper – Technika nástěnné malby v díle Judy Tadeáše Suppera*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 1995-96.
37. BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 2000.
38. SLAVÍKOVÁ, Magdalena. *Juda Tadeáš Supper v Tatenicích*. Seminární práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 1995. Příloha č. 4
39. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, spis kostela Slatiny, odborné vyjádření PhDr. Václava Paukrta ve věci: Slatiny, kostel Nanebevzetí Panny Marie, malba na klenbě kostela, restaurování. 2004.
40. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, KŘÍŽEK, Miroslav, PADEVĚT, Pavel. Restaurátorské zprávy z let 1991 - 1992.
41. BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 2000. s. 8-9
42. Tamtéž. s. 3
43. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 88
44. BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s. 2000. s. 5
45. KVALTINOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 2000. s. 78. KOVAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Juda tadeáš Josef Supper 1712-1771. Ikonografie freskařského díla v moravskotřebovském regionu*. Diplomová práce FF UK. Praha. 1995. s. 37-38.
46. SOKA Jičín, složka Slatiny, pozůstalost profesora Mencla, rukopisy
47. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, KŘÍŽEK, Miroslav, PADEVĚT, Pavel. *Restaurátorská*

- zpráva*. 2004.
48. TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*, sešit 5, Chal - Klí. Ostrava. 1993. s. 442
 49. SOkA Jičín, složka Slatiny, pozůstalost profesora Mencla, rukopisy
 50. SOkA Jičín, fond Farní Úřad Veliš, nové přírůstky
 51. Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 85, spis č. 1845. Překlad všech použitých německých textů z Národního archivu, z fondu Památkového úřadu Vídeň, byl vytvořen ve spolupráci s Terezou Cikrytovou, přepis z kurentu s pomocí Mgr. Vladislavy Říhové, Ph.D.
 52. Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 85, spis č. 1856
 53. *tamtéž*
 54. *tamtéž*
 55. TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*, sešit 13, Tob - Wen. Ostrava. 1993.
 56. Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 85, spis č. 2.201
 57. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, dodatky*. Praha, 2006. získáno z: <http://www.isvar.cz/>
 58. Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 85, spis č. 2.201, dopis od H. A. Joukla ze dne 13. 12. 1895
 59. SOkA Jičín, složka Slatiny, pozůstalost profesora Mencla, rukopisy
 60. Národní archiv, fond Státní památková správa, karton 526, složka 30 Slatiny, o. Jičín, spis č. 1521 ze dne 27. 4. 1926
 61. Národní archiv, fond Státní památková správa, karton 526, složka 30 Slatiny, o. Jičín, spis 3440, vyjádření Státního památkového úřadu v Praze k opravě kostela ze dne 18. 1. 1926
 62. Národní archiv, fond Státní památková správa, karton 526, složka 30 Slatiny, o. Jičín, dopis faráře Josefa Hlaváčka Památkovému úřadu v Praze ze dne 28. 5. 1944
 63. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, spis kostela Slatiny, vyjádření ze dne 3. 10. 1988. s. 3
 64. *tamtéž*
 65. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, spis kostela Slatiny, vyjádření ze dne 11. 9. 1989.
 66. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, č. 1311, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel. *Restaurátorská zpráva. Výjev Salve Regina*. 1991.
 67. *tamtéž*
 68. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, č. 1365, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel.

- Restaurátorská zpráva. Výjev Salve Regina. 1992.
69. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, č. 3247, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel. Restaurátorská zpráva. 1992.
70. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, č. 3248, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel. Restaurátorská zpráva. 1993.
71. Konzultace s Miroslavem Křížkem, ak.mal., 1. 6. 2010 v Praze.
72. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel. Restaurátorská zpráva. Nástěnná malba v klenbě kostela "Nanebevzetí P. Marie" ve Slatinách /západní strana/. 2004.
73. Konzultace s Miroslavem Křížkem, ak. mal. 1. 6. 2010 v Praze.
74. N.p.ú. - ú.o.p. Josefov, KŘÍŽEK, Miroslav - PADEVĚT, Pavel. Restaurátorské zprávy. 1991-2004.

6. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

6.1. Prameny

Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, C 174, absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s., BLÁHA, Jiří. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771) - Poznámky k technice a ikonografii nástěnných maleb*. Litomyšl, 2000.

Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, C 72, absolventská práce IRKT Litomyšl, o. p. s., KREJČA, Jáchym. *Juda Tadeáš Josef Supper – Technika nástěnné malby v díle Judy Tadeáše Suppera*. Litomyšl, 1995-96.

Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, C 25, seminární práce IRKT Litomyšl, o. p. s., SLAVÍKOVÁ, Magdaléna. *Juda Tadeáš Supper v Tatenicích*. Polička, 1995.

Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, oborová písemná práce na Filosofické fakultě Univerzity Palackého na Katedře teorie a dějin výtvarných umění, WAISSEROVÁ, Jana. *Nástěnná malba v presbytáři kostela Nalezení sv. Kříže na Křížovém vrchu u Moravské Třebové z dílny moravskotřebovského malíře Judy Tadeáše Suppera*. Olomouc, 2000.

Archiv Filosofické fakulty Univerzity Pardubice, bakalářská práce na Katedře historických věd, JOUKLOVÁ, Jitka. *Barokní stavební a umělecké památky na šlikovských panstvích ve východních Čechách (1680 – 1740)*. Pardubice, 2007.

Archiv Katedry dějin umění na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, diplomová práce, KOVAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Juda Tadeáš Josef Supper 1712-1771. Ikonografie freskařského díla v moravskotřebovském regionu*. Praha, 1995.

Archiv Katedry dějin umění na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, diplomová práce KVALITNOVÁ, Jana. *Juda Tadeáš Josef Supper (1712-1771), jeho práce v Čechách a působení českého prostředí na jeho tvorbu*. Praha, 2000.

Národní archiv, Fond Památkový úřad Vídeň, karton 85.

Národní archiv, Fond Státní památková správa, karton 526, složka 30 Slatiny, o. Jičín.

Národní památkový ústav - ústřední pracoviště Praha, Fotoarchiv.

Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště Josefov, spis Slatiny, restaurátorské dokumentace a odborná vyjádření památkového ústavu.

Muzeum Jičín, Fond Fotografii.

Státní okresní archiv Jičín, složka Slatiny, Fond Pozůstalost profesora Mencla.

Státní okresní archiv Jičín, Fond Farní Úřad Veliš, Pamětní kniha.

6.2. Literatura

HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. 2. vydání, 1. v Pasece. Nakladatelství Paseka, Praha a Litomyšl, 2008. 520 s. ISBN 978-80-7185-902-4

KRSEK, Ivo. *Malířství pozdního baroka na Moravě*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/2*. 1. vydání. Nakladatelství Academia, Praha, 1989. Oba díly celkem 920 s. ISBN 80-200-0065-0

MARTÍNEK, Antonín. *Krásy a památky českého severo-východu*. Nakladatel Pavel Körber, Praha, 1919.

PAUKRT, Václav. *Malíř Juda Tadeáš Josef Supper a restaurování jeho nástěnných maleb (včetně nově objevených)*. In: *Zprávy památkové péče*. Ročník 64, 2004, číslo 1.

PÍSKAČ, František. *Dějiny hradu Velíše a panství Šlikovského, historické pojednání*. Tiskem a nákladem knihtiskárny F. Návesníka, Jičín, 1898. 87 s.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, vazek 3., P-Š. 1. vydání. Nakladatelství Academia, Praha, 1980. 540 s.

PREISS, Pavel. *Malířství pozdního baroka a rokoka v Čechách*, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/2*. 1. vydání. Nakladatelství Academia, Praha, 1989. Oba díly celkem 920 s. ISBN 80-200-0065-0

ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. 1. vydání. Nakladatelství Karolinum, Praha, 2006. 342 s. ISBN 80-246-0963-0

ŠABAKA, Petr. *Zahrada v krajině*. Jičín, 2007

TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. 4. nezměněné vydání. Nakladatelství Výtvarné centrum Chagall, Ostrava. 1993. ISBN 80-900648-4-1

7. SEZNAM VYOBRAZENÍ

- Obr. 1: Letecký snímek areálu kostela a hřbitova ve Slatinách.
Foto maps.google.cz
- Obr. 2: Kostel Nanebevzetí Panny Marie a kostnice ve Slatinách.
- Obr. 3: Nárys kostela, jižní průčelí. Z fondu Pozůstalost prof. Mencla ve Státním Okresním archivu v Jičíně.
- Obr. 4: Kostel a kostnice ve Slatinách u Jičina. Foto Markéta Kalíková
- Obr. 5: Kostel a kostnice ve Slatinách. Muzeum Jičín, fond fotografií.
- Obr. 6: Detail čelní strany kostnice. Detail obr. 5.
- Obr. 7: Kostnice, pohled z jižní strany. Muzeum Jičín, fond fotografií.
- Obr. 8: Předsíň kostela, v popředí branka na západní straně hřbitovně zdi, pilíře zakončené lebkami. Muzeum Jičín, fond fotografií.
- Obr. 9: Kostnice, přední strana a vstup.
- Obr. 10: Detail vstupu do kostnice.
- Obr. 11: Gotizující profilovaný portál na jižní straně kostela. Muzeum Jičín, fond fotografií.
- Obr. 12: Tentýž portál.
- Obr. 13: Jižní průčelí kostela ve Slatinách.
- Obr. 14: Malba v oválné kupoli hlavní lodi, výjev Salve Regina
- Obr. 15: Hlavní událost na východní straně kupole.
- Obr. 16: Skupina evangelijních postav.
- Obr. 17: Skupina postav na epištolní straně kostela.
- Obr. 18: Skupina zpívajících a hrajících andělů na západní straně kostela, směrem ke kůru.
- Obr. 19: Betlémská neviňátka s palmovými ratolestmi.
- Obr. 20: Anděl s kadidelnicí.
- Obr. 21: Sv. Anna, matka Panny Marie.
- Obr. 22: Andílek vykukující mezi kuželkami v balustrádě.
- Obr. 23: Bestabé před Šalamounem.
- Obr. 24: Rebeka přijíždějící na velbloudu do země Kanaánu a zahalující si tvář před svým budoucím manželem Izákem.
- Obr. 25: Abigail klečící se smírnými dary před králem Davidem.
- Obr. 26: Ester před Ahasverem.
- Obr. 27: Pohled do lodi a presbytáře kostela.
- Obr. 28: Presbytář kostela s hlavním oltářem. Muzeum Jičín, fond fotografií.
- Obr. 29: Detail oltářního obrazu Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. 30: Nástropní malba v klenbě presbytáře, celkový pohled.
Obr. 31: Nástropní malba v klenbě presbytáře, detail.
Obr. 32: Nástropní malba na ploché klenbě kostnice. Poslední soud.
Obr. 33: Vnitřní čelní strana kostnice.
Obr. 34: Pohled na část klenby na přední straně kostnice.
Obr. 35: Nápisové pásky v kostnici.
Obr. 36: Presbytář kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové.
Obr. 37: Obraz Vzkříšení Krista od J. T. J. Suppera v presbytáři kostela Naneb. P. Marie v Moravské Třebové.
Obr. 38: Detail Krista a kříže na malbě v klenbě presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách.
Obr. 39: J. T. J. Supper, Kristus na duze ve scéně Posledního soudu v kostnici ve Slatinách.
Obr.40: J. T. J. Supper, Kristus na duze ve scéně Posledního soudu v kapli Panny Marie Ochránitelky v Tatenici.
Obr. 41: Syn J. T. J. Suppera, František Karel Silvestr, podle otceva návrhu, Kristus v boční kapli kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové.
Obr. 42: J. T. J. Supper, Kristus na stěně presbytáře kostela Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové.
Obr. 43: J. T. J. Supper, postava Boha Otce žehnajícího trůnu, se žezlem v ruce, opírající se o zeměkouli nesenou andělem.
Obr. 44: J. T. J. Supper, postava Boha Otce ve stejné pozici.
Obr. 45: J. T. J. Supper, andělé hrající na varhany a basu.
Obr. 46: J. T. J. Supper, hrající andělé, detail západní části kupole lodi ve Slatinách, scéna Salve Regina.
Obr. 47: J. T. J. Supper, skupina hrajících andělů, vymalováno v klenbě nad kůrem kostela sv. Jana křtitele v Tatenici.
Obr. 48: J. T. J. Supper, hříšníci padající do pekel.
Obr. 49: J. T. J. Supper, Kristus přinášející naději duším v předpekli.
Obr. 50: J. T. J. Supper, duše úpící v pekle.
Obr. 51: J. T. J. Supper, zobrazení pekla,
Obr. 52: Část malby v klenbě lodi, dva vojáci a Adam s Evou.
Obr. 53: Adam a Eva, detail.
Obr. 54: Zadní část kupole lodi, zde pravděpodobně největší podíl rekonstrukcí od H. A. Joukla.
Obr. 55: Detail zadní části kupole lodi.
Obr. 56: Detail hrajících andělů v zadní části klenby lodi.

- Obr. 57: Detail hrajících andílků v zadní části klenby lodi.
- Obr. 58: "Anděl s šesti prsty na pravé noze."
- Obr. 59: Výrazná světlá čárková retuš přes ztmavlá místa malby, detail malby v klenbě lodi.
- Obr. 60: Čárková retuš, detail z klenby lodi.
- Obr. 61: Kristus, malba v presbytáři kostela.
- Obr. 62: Detail malby Posledního soudu v kostnici.
- Obr. 63: Detail malby Posledního soudu v kostnici.
- Obr. 64: Kostel sv. Ducha v Libáni u Jičína, nástropní malba Josefa Haagera z roku 1755, detail.
- Obr. 65: Kostel sv. Ducha v Libáni, detail nástropní malby.
- Obr. 66: Kostel sv. Ducha v Libáni, detail nástropní malby.

8. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 2: Letecký snímek areálu kostela a hřbitova ve Slatíně.

Kostel je orientovaný presbytářem na východ, vhlavní vstup do kostela se nachází na jižní, podélné straně lodi. Rokoková kovexně-konkávně prolamovaná kamenná zeď s hlavní bránou je dochovaná v autentické podobě na jižní straně¹. Na východní straně za presbytářem je zachovaná jedna z původních čtyř kaplí.

(1. Poche, E.: Umělecké památky Čech, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345)

Obr. 2: Kostel Nanebevzetí Panny Marie a kostnice ve Slatíně. Pohled od jihu na průčelí kostela a na hlavní bránu. Foto z roku 2009.

Obr. 3: Nárys kostela, jižní průčelí. Datace i autor neznámý. Z pozůstalosti prof. Mencla ve Státním Okresním archivu v Jičíně.

Obr. 4: Kostel a kostnice ve Slatíněch u Jičína.

Pohled od severovýchodu na presbytář, kupoli hlavní lodi zakončenou lucernou a přistavenou sakristií. Kostel leží v areálu hřbitova ohrazeném kamennou zdí, ke které východně od presbytáře přiléhá osmiboká kostnice (márnice).

Foto z konce roku 2009.

Obr. 5: Kostel a kostnice ve Slatíněch, tentýž pohled.

Foto z roku 1936.

Obr. 6: Detail čelní strany kostnice.

Ve štukovém rámu je patrná již polozničená freska, pravděpodobně Ukřižování.²

(2. Poche, E.: Umělecké památky Čech, svazek 3., P-Š. Praha. 1980. s. 345)

Obr. 7: Kostnice, pohled z jižní strany.
Na čelní stěně malba.
Foto z roku 1944.

Obr. 8: Předsíň kostela, v popředí branka na západní straně hřbitovní zdi, pilíře zakončené lebkami.

Obr. 9: Kostnice, přední strana a vstup.
Pohled ze hřbitova, od kostela.
Foto z konce roku 2009.

Obr. 10: Detail vstupu do kostnice.
Nad vchodem reliéf s rokokovým ornamentem, lebkami a andílkem smrti.

Obr. 11: Gotizující profilovaný portál na jižní straně kostela. Po stranách polopilíře s rokajovou dekorací a s vázami nahoře. Uprostřed štítu v kartuši erby.

Obr. 12: Tentýž portál.

Obr. 13: Jižní průčelí kostela ve Slatinách.

Obr. 14: Malba v oválné kupoli hlavní lodi, výjev Salve Regina. Na pravé straně, směrem k presbytáři kostela, anděl s kadidelnicí, nad ním trůn připravený pro Pannu Marii a skupina postav s Bohem Otcem. Na levé straně, směrem ke kůru, skupina zpívajících a hrajících andělů oslavujících Pannu Marii. Uprostřed průhled do lucerny, v ní namalování andělů a ze dřeva vyřezaná podoba Ducha svatého jako holubice. Okolo celého výjevu v kupoli, iluzivního průhledu do nebe s postavami svatých a andělů, obíhá iluzivní malovaná architektura a kuželková balustráda (patrná na dalších fotografiích).

Obr. 15: Hlavní událost na východní straně kupole: Na srpku měsíce trůn připravený pro Pannu Marii, okolo andělů nesoucí hermelínový plášť, korunu a žezlo. Nad trůnem se naklání Bůh Otec se žezlem v ruce, opírající se zeměkouli, zleva sv. Josef s lilíí.

Obr. 16: Skupina evangelijních postav. Vlevo nahoře sv. Dismas s křížem a sv. Longhin s kopím, dále sv. Jan Křtittel, prvomučedník sv. Štěpán, nad ním Tři králové. Dále skupinka betlémských neviňátek s palmovými ratolestmi. Ve spodní části sv. Zachariáš, otec sv. Jana Křtitele s nápisovou deskou ("Ioannes est nomen eius"), sv. Alžběta a s roztaženýma rukama sv. Anna, matka Panny Marie. Ve spodní části fotografie lze vidět kuželkovou balustrádu a vázy s plameny, typické znaky maleb J. T. J. Suppera.

Obr. 17: Skupina postav na epištolní straně kostela. Vpravo nahoře čtyři ženy hrající na hudební nástroje, pod nimi dva vojáci a starozákonní postavy Adama a Evy. Uprostřed Mojžíš s deskami Desatera, jeho bratr Áron, nad nimi Samuel, král David s korunou a harfou, za ním sv. Helena a sv. Kateřina.

Obr. 18: Skupina zpívajících a hrajících andělů na západní straně kostela, směrem ke kůru.

Obr. 19: Betlémská neviňátka s palmovými ratolestmi. Detail ze scény Salve Regina.

Obr. 20: Anděl s kadidelnicí. Detail ze scény Salve regina. Mezi andělem a kadidelnicí pravé části lze vidět svislou hranici dělící dobře zachovanou a pravděpodobně originální Supperovu malbu anděla a mnohem hůře zachovanou malbu pozadí vpravo.

Obr. 22: Andílek vykukující mezi kuželkami v balustrádě. Roztomilý detail ze scény Salve Regina.

Obr. 21: Sv. Anna, matka Panny Marie. Detail ze scény Salve Regina.

Monochromní malby v pendantivech kupole: Čtyři ženy jako předobrazy Panny Marie ve Starém Zákoně.

Obr. 23: Bestabé před Šalamounem.

Obr. 24: Rebeka přijíždějící na velbloudu do země Kanaánu a zahalující si tvář před svým budoucím manželem Izákem.

Obr. 25: Abigail klečící se smírnými dary před králem Davidem.

Obr. 26: Ester před Ahasverem.

Obr. 27: Pohled do lodi a presbytáře kostela. Na pravé straně postranní oltář s obrazem sv. Josefa, pravděpodobně J. T. J. Suppera. Na levé straně straně obraz sv. Felixe, nyní patrně v péči restaurátorů. Foto z roku 2010.

Obr. 28: Presbytář kostela s hlavním oltářem. Obraz Nanebevzetí Panny Marie, autor J. T. J. Supper. Vlevo rokoková kazatelna patřící k původnímu vybavení kostela.

Obr. 29: Detail oltářního obrazu Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. 30: Nástropní malba v klenbě presbytáře, celkový pohled. Výjev Povýšení sv. Kříže (vykládán také jako Vzkříšení Krista). V pendantivech kupole malovaný umělý mramor. Malba určena pro pohled z lodi kostela, hlavní postavy a lemování kuželkovou balustrádou proto umístěny na stranu nad oltářní stěnou.

Obr. 31: Nástropní malba v klenbě presbytáře, detail. Vlevo Kristus v červeném roucho s roztaženýma rukama vynášený anděly na nebesa, vpravo andělé pozvedající Svatý Kříž. Tato malba je podle Miroslava Křížka, ak. mal. velmi dobře zachovaná a nachází se na ní pouze minimum přemaleb z 19. století.

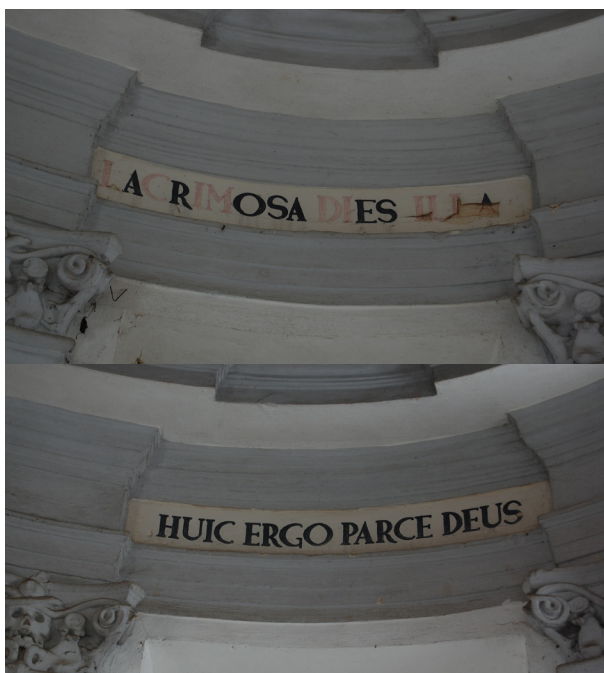
Obr. 32: Nástrovní malba na ploché klenbě kostnice. Poslední soud. Uprostřed Kristus s plamenným mečem a vavřínovým věncem sedící na duze, anděl u něho přidržuje kříž. Pod duhou dva andělé troubí na polnice a probouzejí mrtvé, vpravo spravedliví, kteří budou vykoupeni, vlevo hříšníci padající do pekla. Malba se nacházela ve velmi špatném stavu a při posledním restaurování v roce 1993 zde byla provedena řada rekonstrukcí.³ (3: Konzultace s Miroslavem Křížkem, ak. mal., 1. 6. 2010 v Praze.)

Obr. 33: Vnitřní čelní strana kostnice. Pilastry zdobené vlysem s lebkou.

Obr. 34: Pohled na část klenby na přední straně kostnice.

Obr. 35: Nápisové pásky v kostnici.

Obr. 36: Presbytář kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové. Nad oltářem olejomalba od J. T. J. Suppera. Nad ní iluzivní průhled do kupole s kuželkovou balustrádou.

Obr. 37: Obraz Vzkříšení Krista⁴ od J. T. J. Suppera v presbytáři kostela Naneb. P. Marie v Moravské Třebové. Kristus zobrazen ve stejné pozici, jako na klenbě presbytáře kostela ve Slatinách.
(4: Petr Šabaka, výklad ikonografie maleb v kostele)

Obr. 38: Detail Krista a kříže na malbě v klenbě presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Slatinách.

Obr. 39: J. T. J. Supper, Kristus na duze ve scéně Posledního soudu v kostnici ve Slatinách.

Obr.40: J. T. J. Supper, Kristus ve scéně Posledního soudu v kapli Panny Marie Ochránitelky v Tatenici. Světlá místa jsou rekonstrukce z restaurování v roce 1994.

Obr. 41: Syn J. T. J. Suppera, František Karel Silvestr, podle otcova návrhu, Kristus v boční kapli kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové.

Obr. 42: J. T. J. Supper, Kristus na stěně presbytáře kostela Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové. Světlá místa jsou patrně rekonstrukce z restaurování v roce 1996.

Obr. 43: J. T. J. Supper, postava Boha Otce žehnajícího trůnu, se žezlem v ruce, opírající se o zeměkouli nesenou andělem. Detail z klenby presbytáře farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravské Třebové.

Obr. 44: J. T. J. Supper, postava Boha Otce ve stejné pozici. Detail ze scény Salve Regina v klenbě lodi kostela ve Slatinách.

Obr. 45: J. T. J. Supper, andělé hrající na varhany a basu. Detail z klenby presbytáře farního kostela v Moravské Třebové.

Obr. 46: H. A. Joukl podle kopií maleb J. T. J. Suppera, hrající andělé, detail západní části kupole lodi ve Slatinách, scéna Salve Regina.

Obr. 47: J. T. J. Supper, skupina hrajících andělů, vymalováno v klenbě nad kůrem kostela sv. Jana křtitele v Tatenici.

Obr. 48: J. T. J. Supper, hříšníci padající do pekla. Detail z výjevu Posledního soudu ve Slatinách. Tato část malby částečně rekonstruována při restaurování v roce 1993.⁵ (5: Konzultace s Miroslavem Křížkem, ak. mal. 1. 6. 2010 v praze.)

Obr. 49: J. T. J. Supper, Kristus přinášející naději duším v předpekli. Detail z levé stěny presbytáře kostela Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové.

Obr. 50: J. T. J. Supper, duše úpící v pekle. Pravá stěna presbytáře v kostele Nalezení sv. Kříže v Moravské Třebové.

Obr. 51: J. T. J. Supper, zobrazení pekla, detail levé části stěny za oltářem v kapli Panny Marie Ochránilky v Tatenici.

Obr. 52: Část malby v klenbě lodi, dva vojáci a Adam s Evou. V restaurátorské dokumentaci z roku 1991 zkouškou čištění zjištěno, že se jedná z velké části o rekonstrukci od. H. A. Joukla. Zaretušované zkoušky čištění viditelné v přilbě a praporu levého vojáka a před obličejem pravého.

Obr. 53: Adam a Eva, detail. Rekonstrukce H. A. Joukla z konce 19. století. V pozadí viditelná světle fialová čárková retuš z roku 1992.

Obr. 54: Zadní část kupole lodi, kompletní rekonstrukce od H. A. Joukla. Reliéf nerovné a poškozené omítky, foto v rozptýleném denním světle.

Obr. 55: Detail zadní části kupole lodi. Výrazný reliéf nerovné a poškozené omítky. Foto v přirozeném ostrém bočním světle dopadajícím okny v lucerně uprostřed kupole.

Obr. 56: Detail hrajících andělů v zadní části klenby lodi, rekonstrukce H. A. Joukla. Velké procento tmelů a retuší pochází z posledního restaurátorského zásahu v roce 2004.

Obr. 57: Detail hrajících andílků v zadní části klenby lodi. Rekonstrukce H. A. Joukla. Velké procento tmelů a retuší pochází rovněž z posledního restaurátorského zásahu v roce 2004.

Obr. 58: "Anděl s šesti prsty na pravé noze." Detail z horní části klenby lodi. Přes kotník nohy anděla lze vidět hranici mezi světlejší, dobře zachovalou částí malby nahoře a tmavší a více poškozenou malbou dole. Tyto části se liší i v malířském stylu. Podle restaurátora Miroslava Křížka je vrchní, dobře zachovalá část malby pravděpodobně originální malba J. T. J. Suppera.

Obr. 59: Světlá čárková retuš přes ztmavlá místa malby, detail v klenbě lodi. Restaurátorský zásah z roku 1992. Foto z roku 2009.

Obr. 60: Čárková retuš, detail z klenby lodi. Restaurátorský zásah z roku 1992.
Foto z roku 2009.

Obr. 61: Kristus, malba v presbytáři kostela. Podle restaurátora Miroslava Křížka je tato postava zachovaná originální malba od J. T. J. Suppera. Zřetelné jsou pentimenti za dlaněmi Krista.

Obr. 62: Detail malby Posledního soudu v kostnici. Výrazné světlé, pravděpodobně časem barevně změněné, čárkové retuše v duze kolem trubky anděla, v modrém pozadí a na rameni probuzeného mrtvého, pocházející z resaturování v roce 1993. Foto 2009.

Obr. 63: Detail malby Posledního soudu v kostnici. Světlé čárkové retuše mezi přechodem červené a žluté v oblacích. Postava anděla v modrém rouchu s trubkou je z velké části rekonstrukce M. Křížka a P. Padevěta z roku 1993.

Obr. 64: Kostel sv. Ducha v Libáni u Jičína, nástropní malba Josefa Haagera z roku 1755, detail. Malba restaurována v roce 1906 H. A. Jouklem, pravděpodobně přemalována. Zřetelné poškození barevné vrstvy, malba se odlupuje.

Obr. 65: Kostel sv. Ducha v Libáni, detail nástropní malby. V malované kartuši pod postavou apoštola sv. Lukáše signatura autora maleb, Josefa Haagera, malíře a architekta.

Obr. 66: Kostel sv. Ducha v Libáni, detail nástropní malby. V kartuši pod postavou apoštola sv. Jana podepsán autor opravy H. A. Joukl.